

Demokratia- ja julkisoikeusosasto
neuvotteleva virkamies
Johanna Hautakorpi

Asiantuntijalausunto

5.10.2020

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Valtion vuoden 2021 talousarvioesitys (yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettu)

Tasa-arvovaltuutettu valvoo naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) noudattamista, ja yhdenvertaisuusvaltuutettu puolestaan yhdenvertaisuuslain (1325/2014) noudattamista. Lisäksi yhdenvertaisuusvaltuutettu toimii kansallisena ihmiskaupparaportoitijana ja valvoo ulkomaalaisten maasta poistamista. Valtuutettujen tehtäväkenttä on laaja, ja eduskuntakin on kiinnittänyt huomiota toiminnan asianmukaiseen resursointiin (esim. EK 49/2019 vp – K 22/2018 vp; TyVM 14/2018 vp – K 6/2018 vp).

Tasa-arvovaltuutetun resurssitilannetta voi luonnehtia niukaksi, mutta vakaaksi. Valtuutetun ensi vuoden arvioitu määrärahaso on 970 000 euroa, mikä vastaa edellisten vuosien määrärahasoa. Tasa-arvovaltuutetun suurin menoerä on palkkamenot, joiden ennuste on kuluvana vuonna noin 850 000 euroa (11,8 htv).

Yhdenvertaisuusvaltuutetun resurssitilanteessa on ollut enemmän muutoksia, muun muassa siksi, että maasta poistamisen valvonnan lisääntyneeseen tarpeeseen osoitettu määräaikainen lisäresurssi poistui kuluvana vuonna, ja toisaalta kuluvana vuonna kohdennettiin hallitusohjelman mukaista lisärahoitusta yhdenvertaisuusvaltuutetun toimintamäärärahaan 50

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
oikeusministerio@om.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

000 euroa. Ensi vuodelle arvioitu määräraha 1 730 000 euroa vastaa kuluvan vuoden tasoa. Yhdenvertaisuusvaltuutetun suurin menoerä ovat palkkamenot, joiden ennuste on kuluvana vuonna 1 580 000 euroa (25,8 htv).

Hallitus on neuvottelussaan valtion talousarvioesitykseksi sopinut pöytäkirjamerkinnästä liittyen yhdenvertaisuusvaltuutetulle tulossa olevaan uuteen tehtävään eurooppalaisessa maasta poistamisen valvonnassa. Pöytäkirjamerkinnän mukaan hallituksen esityksestä eurooppalaista raja- ja merivartiostoa koskevaksi täydentäväksi lainsäädännöksi yhdenvertaisuusvaltuutetulle aiheutuvat lisämäärärahatarpeet selvitetään sekä otetaan huomioon täydentävässä talousarvioesityksessä vuodelle 2021.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa on linjattu (s. 85-86), että ihmisoikeusongelmien tunnistamisen ja raportoinnin ongelmiin puututaan määrätietoisesti turvaamalla erillisvaltuutettujen ja muiden viranomaisten toiminta sekä kansalaisjärjestöjen ja kansainvälisten toimijoiden toimintaedellytykset. Ihmisoikeuksien raportointiin ja ongelmiin puuttumiseen on hallitusohjelmassa kohdennettu 450 000 euron määrärahakorotus, jonka yhteydessä on erikseen mainittu toimijoina yhdenvertaisuusvaltuutettu ja ihmisoikeusjärjestöt.

Kuluvan vuoden talousarvioesitys sisälsi 100 000 euron korotuksen valtuutetuille, ja tämä on kohdennettu puoliksi yhdenvertaisuus- ja lapsiasiavaltuutetulle. Korotus kasvaa 200 000 euroon vuonna 2022 ja 250 000 euroon vuonna 2023. Tämän turvin on tarkoitus 1.3.2022 alkaen mahdollistaa lisäviran perustaminen sekä yhdenvertaisuus- että tasa-arvovaltuutetulle. Valtuutettujen verrattain pienissä resursseissa korotus on merkityksellinen ja sillä voidaan vahvistaa toimintaa. Hallitusohjelman mukaisesta 450 000 euron lisämäärärahasta loppuosa, 200 000 euroa, on kuluvan ja tulevan vuoden talousarvioesityksessä kohdennettu kansalaisjärjestöille.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa on lisäksi linjattu (s. 90), että perustetaan itsenäinen ja riippumaton naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijan tehtävä. Tähän tarkoitukseen on varattu 200 000 euroa vuodesta 2020 lukien. Aluksi määräraha on kohdistettu valmistelutyöhön.

Tehtävän perustamista valmistellaan oikeusministeriössä virkatyönä. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa keväällä 2021 lisätalousarvion yhteydessä siten, että laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2021. Tarkoituksena on kuulla sidosryhmiä laajemmin syksyllä. Tarkoitus ei ole luoda uutta itsestä viranomaisesta, vaan säätää raportoinnin tehtävän jollekin olemassa olevalle, hallinnosta itsenäiselle ja riippumattomalle toimijalle. Raportoinnin tehtävän sisällöstä ja sen sijoittumisesta ei ole vielä tehty linjauksia. Vertailukohteena valmistelussa on toiminut yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtäväksi säädetty ihmiskaupparaportoinnina toimiminen.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelmassa on myös linjattu, että perustetaan vanhusasiavaltuutetun tehtävä (s. 149). Asiaa valmistellaan oikeusministeriössä virkatyönä, ja hallituksen esitys on tarkoitus lähettää syksyllä lausuntokierrokselle. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle keväällä lisätalousarvion yhteydessä, jolloin oikeusministeriö tulee tekemään esityksen viran perustamiseen loppuvuonna 2021 tarvittavasta määrärahasta. Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2021-2024 on varauduttu 500 000 euron vuotuisen määrärahaan vuodesta 2021 lukien.

Tavoitteena on luoda itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka seuraisi ikääntyneiden edun ja oikeuksien toteutumista laajasti kaikilla yhteiskuntasektoreilla ja toisi havaintojaan sekä ikääntyneiden näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun ja päätöksentekoon. Kyseessä olisi tehtäviltään ja toimivaltuuksiltaan lapsiasiavaltuutetun kaltainen viranomainen, jonka tehtävät painottuisivat seurantaan ja arviointiin sekä ennakolliseen vaikuttamiseen. Tavoitteena on luoda valtuutetulle hallinnollinen organisaatio, joka olisi linjassa muiden erityisvaltuutettujen kanssa. Valmistelussa on tarkasteltu mahdollisuutta perustaa valtuutetun toiminto olemassa olevan toimijan, kuten yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston yhteyteen. Kyseessä olisi kuitenkin itsenäinen ja riippumaton toimija.

Naisiin kohdistuvan väkivallan itsenäisen raportoinnin tehtävän perustamiseen ja vanhusasiavaltuutetusta annettavaan lakiesitykseen liittyen on myös laadittu pöytäkirjamerkinnät, joiden mukaan tarvittavat määrärahat esitetään vuoden 2021 lisätalousarvioesityksessä.